

I) SZKOLNA ENCYKLOPEDIA AKSJOLOGII PEDAGOGICZNEJ: GODNOŚĆ CZŁOWIEKA

1. Istota godności w ujęciu personalistycznym

W myśleniu personalistycznym godność człowieka jest punktem wyjścia do zrozumienia tego, kim jest osoba. Człowiek jest bytem „w sobie i dla siebie”, a godność stanowi najgłębszą podstawę jego człowieczeństwa. To z niej wypływają zdolność do wolności, sumienia, miłości, prawdy oraz odpowiedzialności.

Godność nie jest abstrakcyjnym pojęciem – wyraża się w sposobie, w jaki człowiek traktuje siebie i innych. Człowiek, który poznaje swoją godność, zaczyna rozumieć sens własnego życia i własnych działań. W pracy pedagogicznej na szczególną uwagę zasługują dwie podstawowe kategorie tej wartości: godność osobowa i godność osobowościowa.

2. Definicja i rodzaje godności człowieka

- a. **Godność osobowa człowieka (wrodzona)** – to fundamentalna, niezbywalna i równa dla wszystkich wartość, wynikająca z jej szczególnego statusów wśród bytów. Przysługuje każdemu człowiekowi od początku do końca życia z racji samego istnienia. Nie wynika ona z osiągnięć, posiadania czy statusu – jest wpisana w sam fakt bycia człowiekiem. W praktyce oznacza to, że człowiek jest zawsze celem samym w sobie i nigdy nie może być traktowany przedmiotowo, jak rzecz czy środek do celu.
- Tak rozumiana godność stanowi nie tylko fundament powszechnych praw człowieka, takich jak prawo do życia, wolności i szacunku, ale jest również bazą dla wszelkich wymagań moralnych w relacjach międzyludzkich.

Obejmuje:

- wewnętrzną wartość człowieka niezależną od osiągnięć, wyglądu i zachowania,
- prawo do szacunku, bezpieczeństwa i dobrego traktowania,
- prawo do prawdy, wolności i rozwoju osobistego,
- odpowiedzialność za siebie i innych

- b. **Godność osobowościowa (nabywana)**- określana jest jako doskonałość, która rodzi się w działaniach moralnie wartościowych i utrwalała się w osobowości.

W przeciwieństwie do godności osobowej, nie jest wrodzona, lecz konstytuowana przez świadome akty decyzji, intelektu i woli. Jest wartością dynamiczną i relatywną – zależy od jakości naszego życia moralnego, aktywności własnej człowieka, oddziaływań wychowawczych oraz środowiska społecznego.

Można ją budować poprzez wierność wartościom, ale także pomniejszyć lub utracić na skutek niegodziwych wyborów. Przejawia się w honorze, dobrym imieniu, poczuciu własnej wartości oraz gotowości do poświęceń w obronie wyznawanych ideałów. Do jej utraty prowadzą postawy takie jak: kłamstwo, oportunizm, ślepe posłuszeństwo, a przede wszystkim przedmiotowe traktowanie drugiego człowieka.

Pozostaje ona w ścisłym związku z godnością osobową, stanowiąc jej **konkretne urzeczywistnienie w działaniu.**

- c. **Godność własna / osobista**- To poszanowanie własnej tożsamości moralnej i wierność swoim wartościom. Wiąże się z poczuciem własnej wartości, samorealizacją, empatią, solidarnością i twórczością.
- d. **Godność zawodowa**- Dotyczy sposobu pełnienia ról społecznych i pracy. Wyraża się w rzetelności, odpowiedzialności, uczciwości i trosce o dobro innych poprzez wykonywany zawód.

3. Godność jako fundament wszystkich procesów wychowawczych

Wychowanie personalistyczne zakłada, że każda interakcja pedagogiczna powinna wpływać z szacunku do godności ucznia.

Oznacza to:

- uznanie niepowtarzalności osoby,
- traktowanie ucznia jako kogoś, kto ma prawo do rozwoju według własnej drogi,
- unikanie uprzedmiotawiania (np. oceniania wartości osoby przez wyniki, zachowanie czy sprawność),
- troskę o integralny rozwój: intelektualny, moralny, emocjonalny i duchowy.

Godność pełni tu rolę zwornika – pozwala zrozumieć, dlaczego edukacja musi być nie tylko przekazywaniem wiedzy, ale procesem kształtowania człowieczeństwa.

W myśl normy personalistycznej: człowiek jest celem, nigdy środkiem.

4. Powiązania godności z kluczowymi wartościami osobowymi

Wolność

Człowiek jest wolny, ponieważ ma godność. Wolność bez świadomości godności łatwo zamienia się w egoizm lub dowolność.

Odpowiedzialność

Odpowiedzialność jest praktycznym potwierdzeniem godności – pokazuje, że człowiek traktuje siebie i innych z szacunkiem.

Miłość i relacyjność

Miłość jest najwyższą formą uznania godności drugiej osoby. Godność zawsze domaga się relacji, nigdy izolacji.

Prawda

Godność zakłada prawo do prawdy o sobie i świecie. Bez prawdy człowiek nie może się rozwijać.

Transcendencja

W personalizmie godność człowieka zakorzeniona jest także w jego powołaniu do dobra, piękna i duchowości – czyli w wymiarze przekraczającym to, co tylko materialne.

5. Wychowanie ku godności – znaczenie w praktyce szkolnej

W edukacji godność człowieka wyznacza sposób:

- komunikowania się z uczniami,
- oceniania,
- budowania relacji,
- wspierania ich rozwoju,
- reagowania na trudności, konflikty i błędy.

Szkoła powinna być przestrzenią, w której uczeń czuje, że jego wartość nie zależy od ocen, wyglądu, tempa rozwoju ani porównań z innymi. To środowisko, w którym dziecko uczy się szacunku – wobec siebie, innych i świata.

II. PROJEKT EDUKACYJNY: „SZKOŁA GODNOŚCI – WYCHOWANIE OSOBY W DUCHU SZACUNKU”

1. Cel główny projektu

Celem projektu jest budowanie w szkole kultury szacunku i uznania godności każdego ucznia, nauczyciela i pracownika.

Projekt ma wspierać nauczycieli w prowadzeniu zajęć i działań wychowawczych, które pomagają uczniom rozumieć własną wartość oraz wartość innych ludzi

2. Założenia teoretyczne

Projekt opiera się na idei, że:

- godność jest podstawową wartością osoby ludzkiej,
- każdy uczeń posiada godność niezależnie od zachowania i osiągnięć,
- wychowanie powinno pomagać uczniowi odkrywać, chronić i urzeczywistniać tę godność w codziennym życiu,
- relacja nauczyciel–uczeń ma kluczowe znaczenie dla doświadczania godności,
- szkoła powinna być środowiskiem, które przeciwdziała uprzedmiotawianiu, przemocy, porównywaniu i wykluczeniu.

3. Cele szczegółowe projektu:

Uczniowie:

- rozumieją, czym jest godność człowieka i dlaczego jest nienaruszalna,
- potrafią odróżnić godność od poczucia własnej wartości,
- umieją okazywać szacunek w relacjach rówieśniczych,
- uczą się rozwiązywać konflikty bez przemocy,
- rozwijają wrażliwość moralną i empatię,
- stają się świadomi, że każdy człowiek zasługuje na dobre traktowanie,
- potrafią rozpoznawać sytuacje naruszające godność i reagować na nie.

4. Propozycje działań dydaktyczno-wychowawczych

A. Na poziomie lekcji

- „Co znaczy być osobą?” – wprowadzenie pojęcia godności w formie dyskusji
- Analiza literacka bohaterów, którzy szanują lub naruszają godność innych.
- Historia praw człowieka – lekcja o konsekwencjach braku szacunku dla godności
- Biologia / WOS – godność jako fundament praw człowieka i etyki badań.

B. Na poziomie wychowawczym

- Mapa godności– uczniowie wskazują, jak chcą być traktowani.
- Dziennik relacji – zapisy dobrych i trudnych sytuacji z tygodnia.

- Warsztaty: „Słowa, które budują – słowa, które ranią”.
- Kodeks klasy: „Traktujemy się z godnością”.
- Stałe pytanie na godzinie wychowawczej: „Czy w tym tygodniu szanowałem(a) godność swoją i innych?”

C. W wymiarze społecznym

- „Dzień Życzliwości i Godności” – szkolny event wspierający kulturę szacunku.
- Mediacje rówieśnicze – uczenie się rozwiązywania konfliktów z poszanowaniem osoby.
- „Tydzień bez hejtu” – działania antyprzemocowe i antidyskryminacyjne.
- Tutoring rówieśniczy – starsi uczniowie wspierają młodszych w sposób nienaruszający ich godności.

D. W wymiarze duchowym (opcjonalnie, dla szkół katolickich)

- Refleksja o człowieku jako obrazie Boga.
- Spotkanie z osobami żyjącymi służbą na rzecz godności (misjonarze, wolontariusze).
- Rozważania o sumieniu jako strażniku godności.

5. Metody i formy pracy

- dialog sokratejski,
- burza mózgów i debata aksjologiczna,
- drama i scenki sytuacyjne,
- metoda projektu,
- praca w parach (empatia i słuchanie),
- praca indywidualna (dziennik, autorefleksja),
- kręgi dialogowe.

6. Rezultaty projektu

Po zakończeniu projektu uczniowie:

- rozumieją wartość swojej i cudzej godności,
- potrafią reagować na krzywdę i wykluczenie
- dużą relacje oparte na szacunku i empatii,
- świadomie wybierają zachowania, które chronią godność, a nie ją niszczą,
- tworzą kulturę klasy i szkoły opartą na bezwarunkowej wartości osoby.

III. INSPIRACJE DLA NAUCZYCIELI

1. „Język szacunku” – zmiana komunikacji jako narzędzie wychowawcze

Nauczyciel może wprowadzić zasadę używania języka, który:

- nie poniża i nie porównuje uczniów,
- koncentruje się na zachowaniu, a nie na wartości osoby,
- wzmacnia poczucie ważności ucznia (np. „Widzę, że się starasz”, „Twoje zdanie jest ważne”).

Inspiracja: Codzienny nawyk rozpoczynania lekcji od krótkiej formuły powitania klasy („Dobrze was widzieć”, „Cieszę się, że jesteście”).

2. „Małe rytuały godności” w klasie

- „Minuta ciszy” na uspokojenie emocji po przerwie.
- „Krag szacunku” – 1–2 uczniów dziennie otrzymuje życzliwe słowo od klasy.
- „Zgoda na błędy” – uczymy, że błędy nie umniejszają godności.

3. Uwaga i empatia

Nauczyciel może stosować:

- mikroćwiczenia empatii (np. „Jak czułby się bohater tej sytuacji?”),
- krótkie sesje uwagi na początku lekcji,
- pytania refleksyjne: „Co byłoby dobre dla ciebie i innych w tej sytuacji?”.

4. Tworzenie bezpiecznej przestrzeni

Inspiracja dla pedagoga/nauczyciela:

- ustalaj z klasą jasne zasady komunikacji,
- reaguj natychmiast na hejt i wykluczenie,
- dbaj o to, by każdy miał możliwość wypowiedzi.

5. Inspiracje literackie, filmowe i multimedialne

Nauczyciele mogą wykorzystać:

- fragment „Małego Księcia” (o odpowiedzialności i relacji),
- film „Cudowny chłopak” (poszanowanie godności w obliczu inności),
- scenę z „Nietykalnych” (wartość osoby mimo ograniczeń),
- krótkie materiały UNICEF lub Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę.

6. Inspiracje do codziennej praktyki wychowawczej

- Zanim ocenisz zachowanie, zadaj sobie pytanie:
„Czy to, co powiem, zachowa godność ucznia?”
- Wprowadzaj pytania refleksyjne na koniec lekcji:
„Co dziś zrobiłem, co pokazuje, że szanuję innych?”
- Organizuj „dni bez ocen”, nastawione na współpracę, nie rywalizację.

IV. PROPOZYCJE SZCZEGÓŁOWYCH ROZWIĄZAŃ

1. Szczegółowe rozwiązania na lekcjach wychowawczych

A. Analiza scenek sytuacyjnych o charakterze pozytywnym

- **Wspólne odkrywanie talentów:** Uczniowie organizują „Giełdę Umiejętności”, gdzie każdy dzieli się tym, co potrafi najlepiej (np. rysunek, pomoc w matematyce, gra na instrumencie), w trosce o budowanie godności całej grupy.
- **Realizacja dobra w praktyce:** Scenka, w której grupa uczniów decyduje się pomóc koledze w nadrobieniu zaległości, uznając, że jego sukces jest wspólną wartością.
- **Szacunek mimo różnic:** Rozmowa, w której uczniowie aktywnie szukają mocnych stron osoby o innym tempie pracy, pokazując, że szanują godność każdego człowieka.
- **Rozwijanie godności osobowościowej:** Przedstawienie sytuacji, w której uczeń odmawia udziału w nieuczciwym działaniu, wybierając wierność swoim wartościom i prawdzie

B. Praca w parach: „Moje granice”

Każdy uczeń:

- zaznacza, co jest dla niego naruszeniem godności,
- uczy się komunikować granice:
„Nie zgadzam się na to, bo czuję się z tym źle”.

C. Dekalog godności ucznia

(propozycja do wykorzystania przy tworzeniu Kodeksu Godności Klasy – może być przyjęty w całości lub stać się inspiracją do stworzenia własnych zasad w klasie).

1. Pamiętam, że mam godność, niezależnie od ocen, wyglądu i zdania Innych
2. Traktuję innych tak, jak sam/sama chcę być traktowany/a – bez wyśmiewania, obrażania i przemocy.
3. Nie używam słów, które ranią – nie hejtuję, nie obgaduję, nie przezywam.
4. Reaguję, gdy czyjaś godność jest naruszana – nie jestem obojętnym widzem.
5. Szanuję granice innych osób – ich ciało, emocje, sekrety i prywatność.
6. Pamiętam, że błąd nie odbiera nikomu godności – ani mnie, ani innym.
7. W Internecie też szanuję godność – nie wrzucam kompromitujących treści, nie rozpowszechniam wstydu.

8. Słucham innych do końca, nawet jeśli się z nimi nie zgadzam
9. Pomagam słabszym i wykluczonym, zamiast się od nich odwracać.
10. Dbam o swoją godność – nie zgadzam się na upokarzanie i szukam pomocy, gdy ktoś ją niszczy.

2. Szczegółowe rozwiązania dla wszystkich nauczycieli przedmiotowych

A. Zmiana sposobu zgłaszania niepowodzeń

Zamiast: „Znowu nic nie umiesz” → „Widzę, że masz trudność – spróbujmy to przeanalizować krok po kroku”.

B. Uczenie kultury dyskusji

- mówi tylko jedna osoba naraz,
- nie przerywamy,
- oceniamy argumenty, nie osoby.

C. Ewaluacja bez upokarzania

Zamiast „Jedynka, bo nie potrafisz”, → „Brakuje Ci jeszcze tych umiejętności, ale możesz je zdobyć”.

3. Szczegółowe rozwiązania dla całej szkoły

A. Dyżury wspierające godność

Pedagog lub nauczyciele są w miejscach, gdzie częściej dochodzi do konfliktów – reagują, rozmawiają, wspierają.

B. Skrzynka Życzliwości

Uczniowie wrzucają anonimowe karteczki z dobrymi słowami wobec kolegów i nauczycieli.

C. Tydzień Godności

- Debaty,
- warsztaty,
- gazetka szkolna,
- konkursy (literacki, plastyczny, multimedialny),
- dzień bez hejtu,
- dzień empatii.

D. Telefon zaufania w szkole

Anonimowa skrzynka lub specjalny e-mail, gdzie uczniowie mogą zgłosić naruszenia godności.

E. Dekalog Godności w Szkole

Wspólnie z uczniami i Radą Pedagogiczną szkoła przyjmuje Dekalog Godności (dla uczniów i nauczycieli) jako zbiór podstawowych zasad odnoszących się do szacunku i ochrony godności osoby.

Dekalog może być:

- wywieszony w klasach i na korytarzach,
- omawiany na godzinach wychowawczych,
- stanowić punkt odniesienia przy rozwiązywaniu konfliktów.

Przykładowy dekalog:

1. W każdej sytuacji widzę w uczniu osobę, a nie „przypadek”, „problem” czy „wynik w dzienniku”.
2. Szanuję przyrodzoną godność każdego ucznia, niezależnie od jego zachowania, możliwości i osiągnięć.
3. Oddzielam ocenę zachowania i pracy od wartości osoby – krytykuję czyn, a nie człowieka.
4. Używam języka szacunku – nie ośmieszam, nie upokarzam, nie „etykietuję” uczniów.
5. Tworzę bezpieczną przestrzeń, w której każdy może się wypowiedzieć bez lęku przed ośmieszeniem.
6. Reaguję na każdy przejaw naruszenia godności – hejtu, przemocy, Reaguję na każdy przejaw naruszenia godności – hejtu, przemocy, wykluczenia – nie udaję, że „nic się nie stało”.
7. Wspieram ucznia w odkrywaniu jego własnej wartości – dostrzegam wysiłek, postęp, dobre intencje.
8. Szanuję godność rodziców i współpracowników – mówię o nich z szacunkiem, także wtedy, gdy ich nie ma.
9. Dbam o własną godność – nie pozwalam, by frustracja czy zmęczenie usprawiedliwiały brak szacunku.
10. Pamiętam, że celem wychowania jest osoba, jej dojrzałość, odpowiedzialność i zdolność do miłości – nie tylko wyniki i statystyki.

4. Szczegółowe rozwiązania dla rodziców

- warsztaty: „Jak rozmawiać z dzieckiem bez naruszania godności?”,
- poradniki szkolne,

- wspólna budowa „Kodeksu Godności Rodzica”,
- regularne zebrania z tematem przewodnim: komunikacja – wsparcie – empatia.

5. Szczegółowe rozwiązania w przestrzeni cyfrowej

- lekcja o hejcie, cyberprzemocy, kulturze komunikacji online,
- zasada: „Zanim napiszesz – zapytaj, czy to nie naruszy czyjejs godności”,
- monitorowanie zachowań szkolnych na platformach (dziennik elektroniczny, grupy klasowe).

V. GODZINY DO DYSPOZYCJI WYCHOWAWCÓW I LEKCJE PRZEDMIOTOWE

Temat przewodni: **GODNOŚĆ CZŁOWIEKA**

Przykładowe tematy lekcji wychowawczych:

1. „Co to znaczy, że mam godność?”
 - rozmowa o wartości człowieka, poczuciu bycia ważnym i szanowanym.
2. „Słowa, które budują – słowa, które ranią”
 - ćwiczenia komunikacji w duchu szacunku.
3. „Moje prawa – prawa innych”
 - łączenie godności z prawami człowieka.
4. „Jak reagować, gdy godność jest naruszana?”
 - analiza sytuacji, scenki.

Przykładowe tematy w różnych przedmiotach:

1. Biologia – „Człowiek jako istota biologiczna i duchowa – dlaczego każdy ma tę samą godność?”

Propozycje sytuacji dydaktycznych:

- **Porównanie organizmu ludzkiego z innymi organizmami**

Nauczyciel prosi uczniów o wskazanie, które elementy budowy człowieka są podobne do innych organizmów, a które wyróżniają człowieka (mózg, mowa, zdolność myślenia, sumienie). Wniosek: choć różnimy się sprawnością, wyglądem, zdrowiem, każdy ma tę samą godność

- **Rozmowa kierowana: „Godność człowieka chorego, niepełnosprawnego, starszego”**

Uczniowie analizują krótkie opisy osób (np. przewlekle chory, z niepełnosprawnością ruchową, bardzo zdolny sportowiec) i odpowiadają:

- Czy którakolwiek z tych osób ma „mniejszą godność”?
- Jak powinniśmy je traktować w szkole, w społeczeństwie

Podkreślenie, że sprawność biologiczna \neq wartość osoby.

- Refleksja indywidualna:

Krótkie zadanie pisemne: „Jak ja chciałbym/chciałabym być traktowany, gdybym zachorował lub miał ograniczoną sprawność?”.

Komentarz: podkreślić, że godność nie zależy od biologii (sprawności, zdrowia), lecz z niej nie wynika jej brak.

2. Historia – „Prawa człowieka jako ochrona godności – ich źródło”

Komentarz: odwołać się do II wojny światowej, nadużyć i powstania ONZ.

Propozycje sytuacji dydaktycznych:

- **Analiza przykładów historycznych naruszenia godności.**

Nauczyciel przedstawia uczniom krótkie opisy sytuacji z historii (np. niewolnictwo, obozy koncentracyjne, segregacja rasowa, totalitaryzmy).

Uczniowie zaznaczają:

- Jak konkretnie naruszano godność ludzi
- Jakie były skutki dla jednostek i społeczeństw?

- **Mapa myśli: „Dlaczego po II wojnie światowej uznano, że trzeba spisać prawa człowieka?”**

Uczniowie w grupach tworzą mapę przyczyn powstania Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka.

Podkreślenie, że prawa człowieka są odpowiedzią na dramatyczne naruszenia godności.

3. WOS – „Godność a prawo – jak państwo chroni człowieka?”

Propozycje sytuacji dydaktycznych:

- **Praca z tekstem Konstytucji (art. 30)**

Uczniowie otrzymują fragment: „Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka...”.

Zadania:

- podkreśl słowa: „przyrodzona”, „niezbywalna”, „źródło” – spróbuj wyjaśnić je własnymi słowami;
- odpowiedz: dlaczego godność jest „źródłem” praw, a nie odwrotnie?

–

- **Mini-kazusy prawne**

Nauczyciel przedstawia krótkie sytuacje (np. lekceważące traktowanie pacjenta, obraźliwe komentarze w internecie, brak dostępu do edukacji).

Uczniowie zastanawiają się:

- czy w tej sytuacji naruszono godność?
- jakie prawo mogło zostać złamane?
- jak powinno zareagować państwo / szkoła?

- **Debata klasowa:**

Problem: „Czy państwo może całkowicie zagwarantować poszanowanie godności człowieka?” Część klasy „za”, część „przeciw” – na koniec wspólny wniosek: rola prawa + rola wychowania i postaw.

Komentarz: Konstytucja RP art. 30: „Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka”.

4. **Język polski** – „Bohater literacki a godność – czy zachował się godnie?”

Propozycje sytuacji dydaktycznych:

- **Analiza bohatera** (np. z lektury obowiązkowej – „Mały Książę”, „Kamienie na szaniec”, „Opowieść wigilijna”, „Zemsta”, „Pan Tadeusz” – zależnie od poziomu):

Uczniowie odpowiadają:

- kiedy bohater szanuje swoją godność / godność innych?
- kiedy ją narusza?
- jakie są konsekwencje dla relacji?

- **Ćwiczenie: „Słowa, które budują – słowa, które ranią”**

Na podstawie dialogów z tekstu uczniowie wyszukują wypowiedzi:

- potwierdzające godność (np. obrona, wsparcie, zrozumienie),
- naruszające godność (wyśmiewanie, upokarzanie, używanie przezwisk)
- Następnie proponują „przepisanie” tych dialogów na język szacunku.\

Komentarz: pokazać postawy bohaterów, ich wybory moralne.

5. Religia – „Człowiek stworzony na obraz Boga – duchowy wymiar godności”.

Propozycje sytuacji dydaktycznych:

- **Analiza wybranych tekstów (religijnych lub filozoficznych)**

Nauczyciel wybiera fragmenty mówiące o człowieku (np. o stworzeniu człowieka, o miłości bliźniego, o sumieniu).

Uczniowie szukają odpowiedzi na pytania:

- skąd wynika godność człowieka w tej perspektywie
- jak powinniśmy traktować siebie i innych?

- **Runda refleksji:**

Uczniowie kończą zdania:

- „Czuję, że moja godność jest szanowana, gdy...”
- „Najtrudniej jest mi szanować godność innych, gdy...”

VI. SESJE POPULARNONAUKOWE

Tytuł:

Godność człowieka w codziennym życiu – od wartości do działania

Cele sesji:

- wyjaśnić pojęcie godności człowieka w języku zrozumiałym dla młodzieży,
- ukazać, jak godność przejawia się w codziennych zachowaniach,
- pokazać związki między godnością a prawami człowieka,
- Wykształcić umiejętności asertywnego i godnego reagowania na przejawy braku szacunku

Proponowana struktura zagadnień:

1. **Istota:** Co to jest godność i dlaczego nie można jej kupić ani stracić?
2. **Równość:** Dlaczego każdy człowiek – bez względu na wyniki w nauce czy sprawność – ma taką samą godność?
3. **Fundament prawny:** Godność jako źródło Praw Człowieka
4. **Codziennosc:** Przykłady zachowań, które budują i chronią godność (np. dotrzymywanie słowa, pomoc słabszym)

5. **Zagrożenia:** Co narusza naszą godność? Analiza przykładów z życia szkoły i sieci.
6. **Obrona:** Praktyczne sposoby reagowania na hejt i upokarzanie.
7. **Relacje:** Jak dbać o godność w domu, w szkole i w Internecie?
8. **Empatia:** Zrozumienie drugiego człowieka jako droga do uznania jego wartości.
9. **Wolność:** Dlaczego tylko człowiek wolny i odpowiedzialny może w pełni realizować swoją godność?

Drogi prowadzące do poszanowania godności (dla uczniów):

- kultura dialogu,
- unikanie przemocy słownej i fizycznej,
- świadome korzystanie z mediów społecznościowych,
- reagowanie na hejt i wykluczenie,
- okazywanie szacunku w codziennych relacjach,
- rozwiązywanie konfliktów bez upokarzania drugiej strony.

Do jakiego etapu edukacyjnego?

- wersja podstawowa → szkoła podstawowa
- wersja rozszerzona z prawami człowieka → liceum/technikum

VII. KONKURSY SZKOLNE DOTYCZĄCE TEMATU GODNOŚĆ CZŁOWIEKA

Konkurs literacki

Temat: „Moje imię to Godność”.

Zadanie: napisać opowiadanie, list lub esej o sytuacji, w której ktoś bronił czyjejs godności.

„Godność” – Szymon Szzechowicz

Zobaczyłem ją na ziemi,

Pobitą, zakrwawioną i biedną.

Przyglądałem się jej długo beczynn timer,

Świadom, że sam ją zgubiłem...
Moją godność...
Wypadła z mojego plecaka
Doświadczeń życiowych, ponieważ
Popelnilem błąd i na to pozwoliłem.
Teraz leżała na ziemi.
Beze mnie, a ja bez niej...
Mojej godności...
Przyglądałem się jej długo,
Ponieważ bałem się podnieść,
W obawie przed kolejną stratą.
Myślałem, że nie da się jej odzyskać...
Mojej godności...
Dzisiaj, po wielu dniach
Najmroczniejszej ciemności mego życia,
Schylam się z trudem, łapiąc
Równowagę mojej egzystencji
I sięgam drżącą ręką...
Po moją godność...
Przepraszam – mówię cicho,
Przytulając ją do swojej piersi.
Słyszę i czuję, jak lka.

Ciepłe lzy moczą moją skórę
I sam też zaczynam płakać...
Razem z moją godnością...
Uświadomiłem sobie po chwili,

*Że w tej historii to ja,
Nie ona, jestem synem
Marnotrawnym witany przez ojca...
Moją godność...
Bo jeżeli jej nie mamy
To tylko dlatego, że
Pozbawiliśmy się jej sami.
Nikt inny nie może odebrać...
Naszej godności...
Ja swoją wyrzuciłem,
Ale teraz klęczę na bruku,
Trzymam ją w ramionach
I proszę o przebaczenie,
Czując, że do mnie wróciła...
Moja godność...
Już jej nie zostawię... **

* Wiersz może być wykorzystany jako przykład pracy konkursowej lub tekst do analizy na godzinie wychowawczej (np. w konkursie „Moje imię to Godność”)

Konkurs plastyczny

Temat: „Co to znaczy szanować drugiego człowieka?”

Cele konkursu:

- uwrażliwienie uczniów na wartość godności człowieka,
- rozwijanie empatii i zdolności dostrzegania potrzeb innych,
- kształtowanie postawy szacunku wobec drugiego człowieka niezależnie od jego wyglądu, sprawności, poglądów czy pochodzenia,
- umożliwienie uczniom ekspresji własnych przeżyć i refleksji w formie plastycznej.

Adresaci:

Uczniowie szkoły podstawowej / ponadpodstawowej (możliwość podziału na kategorie wiekowe).

Forma prac:

- rysunek,
- malarstwo,
- plakat,
- kolaż,
- techniki mieszane.

Format i technika dowolne – istotny jest przekaz wychowawczy, a nie poziom techniczny pracy.

Zakres tematyczny (przykładowe inspiracje):

- codzienne gesty szacunku (pomoc, życzliwość, uważność),
- reagowanie na krzywdę i wykluczenie,
- relacje rówieśnicze oparte na empatii,
- różnorodność ludzi jako wartość,
- godność w sytuacjach trudnych (choroba, niepełnosprawność,
- samotność).

Kryteria oceny prac:

- zgodność z tematem,
- czytelność i siła przekazu dotyczącego godności człowieka,
- oryginalność ujęcia tematu,
- wrażliwość moralna i emocjonalna,
- estetyka wykonania (dostosowana do wieku autora).

Prezentacja prac:

Najlepsze prace zostaną zaprezentowane na szkolnym korytarzu, w bibliotece lub w formie galerii tematycznej podczas „Tygodnia Godności” lub „Festiwalu Godności”

Konkurs multimedialny

Temat: „Godność człowieka w mediach – analiza i przesłanie”

Cele konkursu:

- rozwijanie krytycznego odbioru treści medialnych,
- uświadomienie uczniom, jak media mogą zarówno chronić, jak i naruszać godność człowieka,
- kształtowanie odpowiedzialności za słowo i obraz w przestrzeni cyfrowej,
- promowanie postaw sprzeciwu wobec hejtu, przemocy i uprzedmiotowienia.

Adresaci:

Uczniowie klas starszych szkoły podstawowej oraz szkół ponadpodstawowych

Forma prac (do wyboru):

- krótki film (np. spot, reportaż, scenka – do 3 minut),
- prezentacja multimedialna,
- kolaż cyfrowy lub infografika,
- animacja lub podcast z elementami wizualnymi.

Zakres tematyczny (propozycje):

- przykłady poszanowania i naruszania godności w mediach społecznościowych,
- hejt, stereotypy i uprzedzenia w przekazach medialnych,
- pozytywne kampanie społeczne promujące szacunek i empatię,
- odpowiedzialność użytkownika internetu za słowa i obrazy,
- pytanie: „Jak ja mogę chronić godność innych w sieci?”

Wymagania merytoryczne:

Praca powinna zawierać:

- element analizy (opis problemu),
- refleksję autora/autorów,
- wyraźne przesłanie wychowawcze promujące szacunek i ochronę godności człowieka.

Kryteria oceny:

- zgodność z tematem,
- trafność analizy i wniosków,
- jasność przekazu i przesłania,
- kreatywność i samodzielność,
- odpowiedzialne i etyczne wykorzystanie materiałów medialnych.

Prezentacja prac:

Wybrane prace mogą zostać zaprezentowane podczas szkolnego apelu, Festiwalu Godności, na stronie internetowej szkoły lub w szkolnych mediach społecznościowych (za zgodą autorów i rodziców).

Wartość wychowawcza:

Konkurs ma charakter profilaktyczno-wychowawczy – uczy świadomego korzystania z mediów oraz wzmacnia postawę szacunku wobec drugiego człowieka w przestrzeni realnej i cyfrowej.

VIII. METAPLAN

Metaplan jest graficzną metodą moderacji dyskusji, która pozwala społeczności klasowej na wspólną i uporządkowaną analizę ważnych problemów aksjologicznych. Zamiast polegać wyłącznie na rozmowie, metoda ta pozwala „zwizualizować” myśli uczniów na tablicy, co ułatwia zrozumienie mechanizmów wpływających na wzajemne relacje.

Głównym celem wykorzystania metaplanu w tematyce godności jest wspólna refleksja nad tym, jak słowa i czyny poszczególnych osób wpływają na poczucie wartości każdego członka grupy. Metoda ta służy nie tylko diagnozie obecnej sytuacji w klasie czy w przestrzeni cyfrowej, ale przede wszystkim wypracowaniu konkretnych, pozytywnych rozwiązań. Dzięki temu uczniowie stają się współtwórcami „mapy szacunku”, która pomaga każdemu czuć się bezpiecznie i budować kulturę szkoły opartą na bezwarunkowej godności osoby.

A. Trzy zdania – Co to jest godność?

1. Godność to wartość, którą ma każdy człowiek od urodzenia.
2. Nie można jej odebrać, zależy tylko od faktu bycia osobą.
3. Dzięki godności człowiek ma prawo do szacunku, prawdy i wolności

B. Tematy do metaplanu:

- „Kiedy czuję, że moja godność jest szanowana?”
- „Co robię, gdy godność jest naruszana?”
- „Jak okazywać szacunek w klasie?”
- „Czy hejt narusza godność?”
- „Jak mogę bronić godności kolegi/koleżanki?”

C. Przykładowa chmura pojęć:

szacunek – wolność – prawa człowieka – empatia – odpowiedzialność – bezpieczeństwo – uprzedmiotowienie – hejt – dobro – prawda – relacja – akceptacja – człowieczeństwo

D. Przykładowy metaplan „Czy hejt narusza godność”

1. Jak jest? (diagnoza sytuacji)

- W internecie pojawiają się obraźliwe komentarze i memy
- Uczniowie są wyśmiewani z powodu wyglądu, poglądów lub pochodzenia
- Hejt często jest usprawiedliwiany „żartem” albo anonimowością
- Osoby hejtowane czują wstyd, strach i bezsilność

2. Jak powinno być? (stan pożądaný)

- Każdy czuje się bezpiecznie w klasie i w sieci
- Różnice między ludźmi są akceptowane
- Krytyka wyrażana jest z szacunkiem
- Uczniowie reagują na hejt i wspierają ofiary

3. Dlaczego nie jest tak, jak być powinno? (przyczyny)

- Brak empatii i odpowiedzialności za słowa
- Anonimowość w internecie
- Chęć zaimponowania innym
- Niewiedza, że hejt narusza godność człowieka

4. Co zrobić, żeby było tak, jak być powinno? (rozwiązania)

- Rozmawiać o godności, prawach człowieka i konsekwencjach hejtu
- Reagować: zgłaszać hejt, nie udostępniać obraźliwych treści
- Okazywać wsparcie osobom hejtowanym
- Uczyć się empatii i komunikacji bez przemocy

IX. „GODNOŚĆ W PRAKTYCE” – TYDZIEŃ MAŁYCH GESTÓW

Opis działania:

W ramach projektu szkoła realizuje **Tydzień Małych Gestów Godności**, którego celem jest uświadomienie uczniom, że godność człowieka wyraża się przede wszystkim w codziennych, prostych zachowaniach, a nie tylko w

wielkich deklaracjach.

Założenie:

Każdego dnia tygodnia cała społeczność szkolna (uczniowie, nauczyciele, pracownicy szkoły) podejmuje jedno konkretne działanie, które wzmacnia szacunek, empatię i poczucie bycia ważnym.

Propozycja struktury tygodnia:

Dzień 1 – Dzień Uważności

- zauważam drugiego człowieka (kontakt wzrokowy, przywitanie, wysłuchanie do końca),
- nie przerywam, nie wyśmiewam, nie ignoruję.

Dzień 2 – Dzień Dobrego Słowa

- świadomie używam słów, które budują,
- piszę lub mówię komuś jedno życzliwe zdanie.

Dzień 3 – Dzień Reagowania

- nie jestem obojętnym świadkiem,
- reaguję na wyśmiewanie, hejt, wykluczenie (zgłoszenie, wsparcie, rozmowa).

Dzień 4 – Dzień Szacunku dla Różnorodności

- akceptuję różnice (wygląd, poglądy, tempo pracy, sprawność),
- nie porównuję, nie oceniam, nie etykietuję.

Dzień 5 – Dzień Godności Własnej

- zastanawiam się, jak dbam o siebie, swoje granice i wartości,
- uczę się mówić „nie” bez agresji i poczucia winy.

Forma realizacji

- krótkie omówienie danego dnia na godzinie wychowawczej lub na początku lekcji,
- symboliczna informacja na tablicy lub w dzienniku elektronicznym („Dziś: Dzień Dobrego Słowa”),
- dobrowolna refleksja uczniów (ustna lub pisemna).

Podsumowanie tygodnia:

Na zakończenie uczniowie odpowiadają na pytania:

- „Który gest był dla mnie najtrudniejszy?”
- „Co zmieniło się w relacjach w klasie?”
- „Co chciałbym/chciałabym zachować na co dzień?”

Wartość wychowawcza:

Działanie wzmacnia przekonanie, że godność człowieka nie jest teorią, lecz codzienną praktyką relacji. Uczy odpowiedzialności za własne zachowania oraz buduje kulturę szacunku w szkole.

X. FESTIWAL GODNOŚCI

Tytuł: „W GODNOŚCI OSOBOWEJ JESTEŚMY SOBIE WAŻNI”

Adresaci:

Uczniowie wszystkich etapów edukacyjnych, nauczyciele, dyrekcja szkoły, rodzice oraz zaproszeni goście (np. przedstawiciele instytucji wspierających prawa dziecka).

Cele Festiwalu Godności

- uświadomienie, że godność człowieka dotyczy każdego – niezależnie od wieku, roli i osiągnięć,
- wzmacnianie postaw empatii, odpowiedzialności i wrażliwości moralnej,
- integracja społeczności szkolnej wokół wspólnych wartości,
- stworzenie przestrzeni do wyrażenia refleksji uczniów na temat godności poprzez sztukę, słowo i działanie,
- promocja pozytywnych wzorców relacji międzyludzkich

Co obejmuje?

- przedstawienia teatralne przygotowane przez klasy (scenki o godności),
- wystawa prac plastycznych,
- prezentacje multimedialne,
- szkolny mural o godności,
- „ścieżka empatii” – stacje z krótkimi zadaniami (np. wysłuchanie w parze, rozmowa w ciszy, komplementy),
- koncert lub wieczór poezji,
- finał: rozdanie nagród konkursowych.

Proponowana struktura Festiwalu

1. Część otwierająca – „Dlaczego jesteśmy sobie ważni?”

- krótkie wystąpienie dyrektora szkoły lub koordynatora projektu,
- przedstawienie idei Festiwalu oraz przypomnienie, że godność człowieka jest wartością niezbywalną,
- symboliczny gest otwarcia (np. zapalenie „Światła Godności” lub odczytanie jednego zdania: „Każdy człowiek posiada godność”).

2. Przedstawienia teatralne i scenki uczniowskie

- krótkie formy teatralne przygotowane przez klasy,
- scenki ukazujące sytuacje naruszania i ochrony godności (hejt, wykluczenie, empatia, reagowanie),
- omówienie przesłania scenek – rozmowa z widzami (Co czuli bohaterowie? Jak można było zareagować inaczej?).

Cel wychowawczy:

Uczniowie uczą się rozpoznawania emocji i konsekwencji zachowań naruszających godność.

3. Wystawy i przestrzenie tematyczne

Galeria Godności

- wystawa prac plastycznych z konkursu „Co to znaczy szanować godność drugiego człowieka?”,
- krótkie opisy prac napisane przez autorów (1–2 zdania refleksji).

Strefa Mediów i Refleksji

- prezentacja najlepszych prac multimedialnych,
- możliwość obejrzenia filmów, prezentacji i infografik przygotowanych przez uczniów.

4. „Ścieżka Empatii” – aktywna przestrzeń doświadczenia

Uczniowie i goście przechodzą przez kilka stacji:

- **Stacja słuchania** – rozmowa w parach bez przerywania,

- **Stacja perspektywy** – „Jak czułbyś się na miejscu tej osoby?”
- **Stacja dobrego słowa** – napisanie anonimowej, życzliwej wiadomości,
- **Stacja granic** – krótkie ćwiczenie: jak mówić „nie” z szacunkiem

Cel:

Doświadczenie godności nie tylko intelektualnie, ale emocjonalnie i relacyjnie.

5. Koncert, wieczór poezji lub słowa

- recytacje wierszy o godności, człowieczeństwie i szacunku,
- prezentacja autorskich tekstów uczniów (opowiadania, listy, eseje),
- możliwość wykorzystania wiersza „Godność” jako inspiracji

6. Finał Festiwalu – wspólnota i zobowiązanie

- wręczenie nagród w konkursach (plastycznym, literackim, multimedialnym),
- odczytanie „Deklaracji Szacunku” lub fragmentów Dekalogu Godności,
- wspólne zdanie wypowiedziane przez uczniów i nauczycieli, np.

„Zobowiązujemy się szanować godność każdego człowieka – w szkole i poza nią.”

Efekty wychowawcze Festiwalu

- wzrost świadomości uczniów dotyczącej własnej wartości i wartości innych,
- wzmocnienie więzi w społeczności szkolnej,
- utrwalenie przekonania, że szkoła jest miejscem bezpiecznym i opartym na szacunku,
- przeniesienie idei godności z projektu do codziennej praktyki szkolnej.

Znaczenie Festiwalu w projekcie

Festiwal Godności stanowi symboliczne i praktyczne zwieńczenie projektu. Pokazuje, że wychowanie ku godności nie jest jednorazowym działaniem, lecz procesem, który angażuje całą społeczność szkolną i realnie wpływa na klimat szkoły.

Bibliografia

1. Chałas, K. (2017). Wartości w programie wychowawczym szkoły służące integralnemu rozwojowi i wychowaniu ucznia. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.
2. Chałas, K., & Łobacz, M. (2020). Przymioty osoby ludzkiej. Edukacja aksjologiczna i wychowanie ku wartościom. Lublin: Wydawnictwo KUL.
3. Łobocki, M. (2006). Wychowanie moralne w zarysie. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
4. Mazurek, F. J. (2001). Godność osoby ludzkiej podstawą praw człowieka. Lublin: RW KUL.
5. Tischner, J. (2000). Myślenie według wartości. Kraków: Wydawnictwo Znak.
6. Stepien, K. (2016). Godność osobowa. W: K. Chałas, A. Maj (red.), Encyklopedia aksjologii pedagogicznej. Radom: Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne POLWEN.
7. Śliwerski, B. (2010). Pedagogika ogólna. Podstawowe prawidłowości. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
8. Nowak, M. (1999). Podstawy pedagogiki otwartej. Lublin: Wydawnictwo KUL.
9. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483), art. 30.

Pedagogika III rok

Dagmara Rus

Aleksandra Polak

Natalia Sułkowska

Szymon Kras

Anna Matuszna